EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

SPECIALIŲJŲ UGDYMOSI POREIKIŲ IR (ARBA) NEGALIĄ TURINČIŲ MOKINIŲ PROFESINIS MOKYMAS IR RENGIMAS

POLITIKOS SANTRAUKA

Politikos kontekstas

Tarptautinių tyrimų duomenys rodo, kad asmenų, turinčių negalią ir specialiųjų ugdymosi poreikių, atskirtis nuo darbo rinkos vis dar išlieka neproporcingai didelė. Europos Sąjungos Tarybos strategijoje „Švietimas ir mokymas 2020“ (ET 2020) Europos valstybės raginamos imtis politikos reformų, kurios padėtų gerinti ugdymo rezultatus, ypatingą dėmesį skiriant profesiniam mokymui ir rengimui, siekiant padidinti mokyklą baigusių jaunuolių užimtumo lygį ir vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičių.

Profesinio mokymo ir rengimo sistema turi būti:

- nešališka ir veiksminga;
- prieinama visoms gyventojų grupėms;
- aukštos kokybės, ypač skatinanti visuomenės įtrauktį.

Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūrai (toliau – Agentūra) priklausančios valstybės narės pripažįsta, kad profesinis mokymas ir rengimas yra svarbus Europos lygmens klausimas. Tokia nuostata atitinka 2000 m. Europos Sąjungos švietimo ministrų patvirtintą Lisabonos strategiją ir strategiją „ET 2020“.

2010-2012 m. Agentūra tyrė mokinių, turinčių specialiojo ugdymosi poreikių ir (arba) negalią profesinio mokymo ir rengimo politiką ir praktiką 26 šalyse. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kokios asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ir (arba) negalią profesinio mokymo ir rengimo priemonės yra efektyvios, kodėl ir kaip jos veikia.

Projekto rezultatai

Toliau pateikiami pagrindiniai Agentūros atlikto tyrimo rezultatai.

- Vykdant projektą nustatyta daug veiksnių, nuo kurių priklauso asmenų, turinčių specialiojo ugdymosi poreikių ir (arba) negalią, profesinio mokymo ir rengimo sėkmė (t. y. kokios priemonės yra efektyvios).
- Paskesnė analizė parodė, kad šalyse vykdoma labai panaši politika, o sėkmingos praktikos pavyzdžiuose galima identifikuoti tuos pačius veiksnius. Nustatyti veiksnių deriniai parodo, kodėl tam tikros priemonės yra efektyvios, sėkmės veiksnių tarpusavio sąveika padeda paaiškinti, kaip tai veikia.
- Sėkmės veiksniai yra grupuojami pagal keturis vadinamus „sėkmingos praktikos lygmenis“. Šie lygmenys yra glaudžiai tarpusavyje susiję, todėl norint pagerinti profesinio mokymo ir rengimo sistemos efektyvumą visiems keturiems lygmenims reikia skirti vienodą dėmesį.
- Specialiųjų ugdymosi įgūdžių ir (arba) negalią turintiems mokiniams taikomos veiksmingos priemonės ir praktika, padedanti jiems įgyti profesinį išsilavinimą ir įsidarbinti, yra naudingos VISIEMS besimokantiems asmenims.
- Profesinio mokymo ir rengimo sistema gali būti ir yra praktiškai tobulinama. Tokias išvadas galima daryti atlikus projekto analizę, pagrįstą 28 pavyzdžiais 26 šalyse ir atskleidžiančią įvairius profesinio mokymo ir rengimo sistemos aspektus visoje Europoje.
- Norint sukurti efektyvią sistemą, į procesą būtina įtraukti visas su profesiniu mokymu ir rengimu susijusias suinteresuotąsias šalis.

Rekomendacijos

Remdamasi analizės rezultatais, Agentūra pateikia rekomendacijas, susijusias su keturiais sėkmingos praktikos lygmenimis, kurios gali padėti padidini profesinio mokymo ir rengimo sistemos efektyvumą ir padėti mokiniams, turintiems specialiojo ugdymosi poreikių ir (arba) negalią, baigus mokyklą įsidarbinti.

Šie lygmenys atspindi su profesinio mokymo ir rengimo sistema susijusių svarbiausių suinteresuotųjų šalių požiūrius ir vaidmenis, t. y. profesinio mokymo ir rengimo įstaigų direktorių / vadovų (*valdymo lygmuo*), mokytojų / instruktorių / pagalbinių darbuotojų (*profesinio mokymo ir rengimo sistemos lygmuo*), mokinių (*mokinių lygmuo*) ir esamų bei būsimų darbdavių / darbo rinkos atstovų (*darbo rinkos lygmuo*).

Toliau pateikiamos bendrosios politikos rekomendacijos, pagrįstos minėta analize.

- *Keturi minėtieji lygmenys iš dalies sutampa ir yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Todėl norint patobulinti bet kokią profesinio mokymo ir rengimo sistemą, įgyvendinama politika vienodą dėmesį turi skirti visiems keturiems lygmenims.*
- *Visi sėkmę lemiantys veiksniai yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir negali būti vertinami atskirai, nes tai gali turėti nepageidaujamą poveikį. Kad būtų galima pastebėti kokius nors pokyčius (tiek pageidaujamus,tiek nepageidaujamus), politikoje turi būti apibrėžti ir nuolat stebimi atitinkami profesinio mokymo ir rengimo sistemos rodikliai.*

Konkrečios politikos rekomendacijos

Projekto rekomendacijos skirtos visoms šalims, t. y. jos nėra sudarytos atsižvelgiant į kurios nors konkrečios šalies profesinio mokymo ir rengimo sistemos pavyzdį. Toliau pateiktos konkrečios politikos rekomendacijos dėl profesinio mokymo ir rengimo, sudarytos atsižvelgiant į keturis pirmiau nurodytus lygmenis, yra tinkamos daugeliui projekte dalyvavusių šalių. Tačiau, siekiant pateikti rekomendacijas pagal konkrečios šalies profesinio mokymo ir rengimo sistemos reikalavimus, reikia atlikti tolesnę projekto rezultatų analizę.

Valdymo lygmuo

Politikos formuotojai turi:

- Nustatyti teisinę sistemą ir siekti susitarimo tarp visų susijusių šalių: švietimo įstaigų, darbdavių ir vietos valdžios įstaigų. Tai suteiks mokykloms galimybę kurti partnerystės tinklus su vietos įmonėmis, kuriose mokiniai galėtų atlikti praktiką ar įsidarbinti baigę mokyklą.
- Skatinti efektyvią mokymo įstaigų lyderystę padedant mokymo įstaigoms kurti įtraukiąją ugdymo aplinką, kurioje skirtingi mokinių gebėjimai būtų laikomi „normalia“ ugdymo kultūros dalimi.
- Suteikti mokykloms galimybę įgyvendinti komandinio darbo principus; taip pat sudaryti tarpdalykines komandas su aiškiai apibrėžtais kiekvieno dalyvio vaidmenimis.
- Parengti aiškias, nuoseklias mokymo gaires, suteikiančias mokyklų darbuotojams žinių, reikalingų tinkamai bendradarbiauti su vidaus ir išorės tarnybomis.

Profesinio mokymo ir rengimo sistemos lygmuo

Politikos formuotojai turi:

- Skatinti laikytis principo, kad visi ugdymo metodai, medžiaga, įvertinimo metodai ir tikslai turi būti pritaikyti individualiems poreikiams.
- Suteikti mokykloms galimybę mokymo procese sudarant planus, apibrėžiant tikslus ar kuriant mokymo programas didžiausią dėmesį skirti mokiniui.
- Sukurti sistemą, kuri leistų mokykloms nustatyti lanksčius individualaus mokymo procesus, kad būtų galima kurti ir įgyvendinti individualius mokymo, švietimo, rengimo ir įdarbinimo planus.
- Sukurti stebėsenos sistemas, padedančias įvertinti mokyklose įgyvendinamų priemonių veiksmingumą. Tai padės mokykloms kurti ir įgyvendinti efektyvias ugdymo priemones, kurios sumažins iš mokyklos iškritusių mokinių skaičių ir padės ieškoti naujų ugdymo alternatyvų mokytis nenorintiems mokiniams.
- Užtikrinti, kad visos profesinio mokymo ir rengimo programos ir kursai būtų nuolat peržiūrimi, kad ugdomi mokinių įgūdžiai atitiktų kintančius darbo rinkos reikalavimus įgūdžiams.

Mokinių lygmuo

Politikos formuotojai turi:

- Remti ir stebėti vykdomą ugdymo politiką, siekiant užtikrinti, kad mokyklos didžiausią dėmesį skirtų mokinių gebėjimams.
- Suteikti darbuotojams galimybę dalyvauti pradiniuose ir tęstiniuose mokymuose, kad mokytojai pirmenybę teiktų mokinių gebėjimas ir įžvelgtų jų galimybes, o ne sunkumus. Mokytojai turi skatinti mokinius labiau pasitikėti savimi ir atkakliau siekti tikslų.
- Užtikrinti, kad mokyklos gerbtų mokinių norus ir lūkesčius visuose pereinamojo laikotarpio etapuose.

Darbo rinkos lygmuo

Politikos formuotojai turi:

- Nustatyti aiškias priemones politikos įgyvendinimo lygmeniu, kad mokyklos galėtų užmegzti ir palaikyti tamprius ryšius su vietos darbdaviais.
- Užtikrinti atitinkamą paramą mokiniams ir darbdaviams, kad mokyklą baigę asmenys lengviau įveiktų pereinamąjį laikotarpį ir įsidarbintų. Be to, siekiant palaikyti perėjimą į atvirą darbo rinką, kompetentingi darbuotojai pagal galimybes turi užtikrinti tikslinę tolesnę veiklą atsižvelgiant į mokyklas baigusių jaunuolių ir darbdavių poreikius.

Daugiau informacijos, taip pat ir informacinį dokumentą „20 svarbiausių profesinio mokymo ir rengimo sėkmės veiksnių“, rasite profesinio mokymo ir rengimo projekto interneto svetainėje: http://www.european-agency.org/agency-projects/vocational-education-and-training

LT